

Kıbrıs'ta Türkiye Algısı*

Rebecca Bryant, Christalla Yakinthou

TESEV

DIŞ POLİTİKA
PROGRAMI

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

Bu raporun hazırlanmasına vesile olan gelişmeler arasında şunlar sıralanabilir: Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 2012'nin ikinci yarısındaki Avrupa Birliği (AB) Konseyi Dönem Başkanlığı'nı devralması ve bunu takiben AB-Türkiye ilişkilerinde öngörülen duraklama ve Kıbrıs Meselesi'ne yönelik devam eden müzakereler. Ancak bu tarihi konjonktüre ilişkin parametreleri gölgeleyen ve şekillendiren faktörler, Kıbrıs ekonomisine şok dalgaları gönderen Yunanistan'daki ekonomik çöküş ve Türkiye'nin bir ekonomik ve bölgesel güç olarak hızlı yükselişidir. Adada doğal kaynaklara yönelik bir açık deniz mücadelesi başlamış olup, başta Arap devletleri ve İsrail olmak üzere bölgesel ittifaklarda son zamanlarda değişimler meydana gelmektedir. Buna ek olarak, bir yanda iç problemler adanın güneyinde Dimitris Hristofyas hükümetini sarsarken, diğer yanda Kıbrıslı Türkler, kemer sıkma tedbirleri ve özelleştirmeye karşı çıkmakta, iyi yönetim ve demokratikleşmeye yönelik hareketleri içeren sosyal ve siyasi bir değişim döneminden geçmektedir.

Dolayısıyla bu raporun hazırlanmasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB Dönem Başkanlığı etkili olmasına rağmen bu dönüm noktası, Kıbrıs Meselesi ve bu meselenin çözümüne ilişkin diğer koşullar tarafından gölgelenmektedir. Bu yüzden, bu rapor bir yandan Kıbrıslı Türklerin

Bu çalışma, Kıbrıslıların Türkiye ile olan bugünkü ilişkileri ve geleceğe ilişkin endişeleri, umutları ve korkularını sunmak üzere elli genişletilmiş mülakatın sonuçlarını içermektedir.

ve Rumların Türkiye ile olan bugünkü ilişkilerini değerlendirmeyi amaçlarken rapor ayrıca "mevcut koşulları" ve bir değişim dönemini yansıtmaktadır. Bu çalışma, Kıbrıslıların Türkiye ile olan bugünkü ilişkileri ve geleceğe ilişkin endişeleri, umutları ve korkularını sunmak üzere elli genişletilmiş mülakatın sonuçlarını içermektedir. Mülakat yaptığımız Kıbrıslı Türklerin çoğunun zihninde Türkiye ile olan ilişkiler ön plana çıkmışken, Kıbrıslı Rum katılımcılarda bu duruma rastlanılmamıştır. Adanın güney kesiminde Türkiye'nin yakın çevredeki rolü ve Türkiye ile olan ilişkiler, Kıbrıs'ın geleceğine ilişkin öncelikli endişeler arasında yer almamıştır. Birçok durumda ise Türkiye ile olan ilişkiler istenmeyen bir faktör olarak görülmüştür. Bu raporun kaleme alındığı dönemde daha ivedilik arz eden konu, Yunanistan ekonomisinin çöküşü ve ekonomik, kültürel ve sosyal etki yoluyla doğrudan Kıbrıs'a sıçraması olmuştur.

Kıbrıslıların adanın her iki tarafı ile ilgili bugünkü görüşlerini etkileyen ana faktörlerden biri ise Türkiye'nin yaşadığı olağanüstü ekonomik büyüme olmuştur. Kıbrıslı Türkler,

* Bu çalışma, Cypriot Perceptions of Turkey isimli raporun özet çevirisidir.

Rebecca Bryant, London
School of Economics ve
PRIO Kıbrıs Merkezi

Christalla Yakinthou,
International Center for
Transitional Justice
Ortadoğu ve Kuzey Afrika
Programı

bu büyümenin kendilerine yönelik etkileri hususunda temkinli olurken mülakat yapılan bazı Kıbrıslı Rumlar, iş dünyasının Türkiye pazarına duyduğu ilginin çözüm için teşvik yaratacağını ve bu durumun, Kıbrıslı Rum-Türkiye işbirliğini sağlayabilecek bir fırsat olduğunu düşünmüşlerdir. Doğrusu, Türkiye'nin neoliberal politikalar uygulaması Kıbrıslı Türkler arasında önemli ölçüde endişe yaratsa da ilginçtir ki Kıbrıslı Rum iş çevresi bu değişimleri daha olumlu bir ışık altında değerlendirme eğilimini göstermiştir.

Bu rapor Kıbrıs'ın kuzeyinde otuz, güneyinde ise yirmi kanaat önderiyle yapılan mülakatları paylaşmaktadır. Mülakat yapılan kişiler, iki toplumun siyasi görüş, cinsiyet ve yaş yelpazesini yansıtmakta ve iş adamları, memurlar, sendika liderleri, sivil toplum temsilcileri ve gazetecileri içermektedir. Mülakat yapılan kişilere, devam eden müzakere süreci dâhil olmak üzere iki toplumun Türkiye ile olan bugünkü ilişkileri ve geleceğe ilişkin umutları ile ilgili bir dizi soru sorulmuştur. Raporun her bölümü, iki toplumun Türkiye ile olan ilişkileri ve ayrıca bu ilişkinin gelecekte iyileştirilmesine ilişkin umutları ve önerileri ile ilgili mevcut duruma yer vermektedir. Raporun sonuç bölümünde ise Türkiye'nin adanın geleceğindeki rolü hakkında önem arz edecek görüşlerdeki bazı benzerlik ve farklılıkların altı çizilmektedir.

1. KIBRISLI TÜRKLERİN TÜRKİYE ALGISI: GENEL BİR BAKIŞ

Tanınmayan bir devletin vatandaşları olarak Kıbrıslı Türkler, küreselleşmeden dengesiz bir şekilde etkilenmektedir. Küreselleşmenin etkileri, Kuzey Kıbrıs'a genellikle Türkiye aracılığıyla nüfuz etmektedir. Uzun yıllardır Kıbrıslı Türklerin dünyaya açılan tek kapısı Türkiye olmuştur; bu kapı, Kıbrıslı Türklerin

seyahat etmesine ve ticaret yapmasına olanak sağlayan ve aynı zamanda Türkiye kaynaklı sermaye, işgücü göçü ve askeri ve siyasi nüfuzun adaya akışına izin veren ve de her iki yöne de dönen bir kapıdır. Ayrıca, Kıbrıslı Türklerin kendilerinden daha büyük olan "soydaş" devletlerine uzun yıllar bel bağlamış olması, kendilerini başta askeri olmak üzere ekonomik ve siyasi bir bağımlılık ilişkisi içine sokmuştur. Ayrıca, Kıbrıslı Türkler, 1963-64 toplumlara çatışma dönemi ve sonrasında, 10 seneyi aşkın bir süre boyunca sığındıkları askeri getolarda yaşadıkları dönemden beri Türkiye'nin mali desteğini almaktadırlar. 1964-1974 yılları arasındaki bu mali destek, üretim kaynakları ile ilişkisi kesilen Kıbrıslı Türk toplumuna yardımcı olurken, 1974 sonrası dönemde dünyanın geri kalan kısmı ile değişen derecelerde ilişkisi kesilen tanınmayan bir devletin vatandaşlarına yardımcı olmuştur.

Ancak, bu bağımlılık ilişkisi Kuzey Kıbrıs için beraberinde birtakım bedeller de getirmiştir. Bunlar arasında, siyasi ve ekonomik özerklik üzerindeki sınırlamalar, Anadolu'dan gelen göçmenler ve bu çalışmada mülakat yapılanlardan birinin de belirttiği gibi "Biz kurtuluş kavgası verdik kuruluş kavgası veremedik" hissidir. Kuzey Kıbrıs'ta gittikçe artan bir şekilde Türkiye'nin adanın kuzeyini çoğunlukla Anadolu'nun bir uzantısı ve himayesi altındaki bir devletten ziyade bir ili olarak gördüğü ve Kıbrıslı Türklerin sınırlı olarak yaşadıkları egemenliklerini giderek ellerinden aldığı hissiyatı ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle, mülakat yapılan kişilerden, Kıbrıslı Türkler ve Türkiye arasındaki ilişkiyi tanımlayacak bir kelime bulmaları istendiğinde, çeşitli adlandırmalar ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 'altyönetim' adlandırması dâhil olmak üzere bağımlılığı

ifade eden “vesayet”, bir “biat ilişkisi”, asimetrik bir ilişki, “zor bir ilişki” sıralanabilir. Mülakat yapılan çok sayıda kişi, değişik ifadeler olsa da bu ilişkiyi tanımlamak için ailevi terimler de kullanmıştır. Bu ailevi terimler mülakat yapılan bir kişi tarafından, “Bu ilişki, bir anne ve yavrusu arasındaki gibi sevgi ilişkisiydi. Bugünlerde ise bir baba ve oğlu arasındaki gibi daha disiplinli bir ilişkidir” sözleriyle belki de en iyi şekilde ifade edilmiştir. Bu ilişkinin nasıl olması gerektiği sorulduğunda ise mülakata katılan aynı kişi, Türkiye’nin Kıbrıslı Türkleri kendi ayakları üzerinde durmaya yönlendirerek ağabeylik yaptığı bir “kardeşlik” ilişkisi olması gerektiğini söylemiştir.

Mülakatlarda, on yıl önce Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) Türkiye’de iktidara gelmesiyle adaya yönelik politikaların değişmeye başladığı iddia edilmiştir. Bu kaniya göre, bundan önceki dönemde Kıbrıs, her ne pahasına olursa olsun savunulması gereken bir “milli mesele” gibi değerlendirilirken, AKP Kıbrıs Meselesi’nin AB’ye katılım yolunda aşılması gereken bir engel olarak gören bir politika izlemektedir. AKP’nin Birleşmiş Milletler (BM) destekli Annan Planı’nı desteklemesi, 2004 yılındaki referandumda Kıbrıslı Türklerin “evet” demesine katkı sağlamıştır. Ancak Kıbrıslı Rumların yeniden birleşme planını reddetmeleri ve Türkiye’nin son yıllardaki olağanüstü ekonomik büyümesini takiben adaya giderek artan bir şekilde Türkiye kaynaklı sermaye ve altyapı yatırımı akışı olmuştur. Yeni karayolları ve otel kompleksleri ve ayrıca Anamur bölgesinden su getirmeye yönelik büyük ölçekli bir proje, Kıbrıslı Türkler için büyük fayda sağlamaktadır; ancak aynı zamanda bu projeler onların düşüncesine göre yeterli oranda Kıbrıslı Türk sermayesini, becerilerini ve işgücünü dâhil

Kıbrıslı Türkler, son on yılda, yıllardır inandıkları iki siyasi ‘proje’nin çöküşüne tanıklık etmişlerdir.

etmemektedir. Ayrıca bu projeler, mülakat yapılan bir kişinin de belirttiği gibi “Türkiye, burada kalmaya niyetli olduğunu söylüyor” izlenimini vermektedir. Bu yatırımların, Kıbrıslı Türklerle danışılmadan, Türkiye’nin ve Türkiye kaynaklı sermayenin çıkarları doğrultusunda yapılmasından dolayı mülakat yaptığımız kişiler arasında Kuzey Kıbrıs’ın sömürüldüğü hissini oluşturduğu gözlemlenmiştir.

Aynı zamanda Kıbrıslı Türkler, son on yılda, yıllardır inandıkları iki siyasi ‘proje’nin çöküşüne tanıklık etmişlerdir. Kıbrıslı Türkler, 1983’te devletlerinin ilanından sonra, uzun yıllar onu tanıtmak için uğraşmışlar, ancak 2000’lerin başına gelindiğinde bunun artık mümkün olamayacak bir proje olduğuna inanmaya başlamışlardır. Bunun yerine çabalarını AB üyesi olmalarına imkân verecek olan adanın tekrar birleşmesine yönlendirmişlerdir. Ancak Annan Planı referandumunun başarısız olması Kıbrıslı Türkleri yine belirsiz bir gelecekle karşı karşıya bırakmıştır. Mülakata katılanlardan biri referandum zamanında bir AB diplomatının kendilerini “trene binmeye” cesaretlendirdiğini hatırlatmıştır. Aynı kişi “Biz trene atladık” demiş ve devam etmiştir: “Sonra baktık ki trenin önünde lokomotif yok. Onlar bizi bırakıp kaçtılar, tren yine aynı yerde duruyor.” Bu iki “projenin” başarısız olması sonucunda Kıbrıslı Türkler *belirsizlik* olarak adlandırdıkları arafta sıkışıp kalmış hissetmektedirler.

“Projelerinin” başarısızlığını takiben bu küçük toplumun üyeleri gittikçe bölgesel ekonomik ve siyasi bir güç haline gelen koruyucu devletlerinin insafına kaldıklarını hissetmeye başlamışlardır. Ayrıca bu devletin Kıbrıs’ı artık

bir “milli dava” olarak değil; daha ziyade pazarlık edilebilecek bir piyon olarak gördüğünü düşünmektedirler. Türkiye’nin büyüyen ekonomik gücü ve bölgesel etkisi Türkiye ve Kıbrıslı Türkler arasındaki ilişkinin yürütülme şeklini de değiştirmiştir. Mülakat yapılan çok sayıda kişi, geçmişte bu ilişkinin iki devlet arasındaki ilişkiyi daha fazla andırdığını belirtirken, bugün Kuzey Kıbrıs’ın daha ziyade iyi yönetilmeye ihtiyacı olan bir il olarak değerlendirildiği yorumunda bulunmuştur. Bu kanı büyük oranda, çok sayıda Kıbrıslı Türk’ün özerkliklerine ve siyasi iradelerine müdahale olarak gördükleri ekonomik tedbirlerin uygulanmasından sonra oluşmuştur. Mülakat yapılan kişiler bu müdahalenin sebepleri konusunda ayrı görüşlere sahip olsa da çoğu “Türkiye bizi anlamıyorsa biz kendimizi anlatamadığımız içindir” şeklinde de ifade etmiştir.

Mülakata katılanlar Türkiye ile olan ilişkileri konusunda üç alanda endişelerini paylaşmışlardır. Bahsettikleri bu üç alan da ilişkinin kendisi kadar çetrefilli ve birbirleriyle bağlantılıdır.

(1) Göç ve “kültürel erozyon”:

1974 sonrası Türkiye ve Kıbrıs Türk idaresi, işgücü olarak çoğunlukla Anadolu’dan köylüleri getiren ve onlara yeni devlette ev ve vatandaşlık veren bir göç politikasını desteklemiştir. Bu politikanın 1979 yılında sona ermesine ve sonraki göçmenlerin çoğunun kendi inisiyatifiyle ve devlet desteği olmaksızın ekonomik sebeplerden ötürü gelmesine rağmen Kuzey Kıbrıs’ın değişen demografik yapısını bir devlet “planının” parçası olarak görme eğilimi devam etmektedir. Şu an Kuzey Kıbrıs’ın yaklaşık 190,000 vatandaşı bulunmaktadır; bunun %25’i ya da yaklaşık 50,000’i Türkiye asıllıdır. Buna ilaveten, adada yasal olarak çalışan, okuyan ve ikamet eden Türkiye’den

yaklaşık 35,000 öğrenci, 35,000 asker ve 50,000 işçi ve aileleri ile birlikte tahminen 20,000 kaçak işçi ve ailesi bulunmaktadır. Bu şu anlama gelmektedir ki adanın mevcut resmi nüfusu, yaklaşık 140,000 Kıbrıs asıllı vatandaşı ve adada yasal ya da yasal olmayan yollarla ikamet eden 190,000 Türkiye asıllı kişiden oluşmaktadır. Ayrıca, Kıbrıslı Türkler, 1990 yılında pasaportla giriş kısıtlamalarının kaldırılmasından bu yana Anadolu’dan gelen göçü kontrol etmekte zorlanmıştır ve bunun sonucunda çok sayıda işçi ve ailesinin çalışma izni olmadan adaya giriş yaptığı ve kamu hizmetlerinden yararlandığı dönemler olmuştur. Bununla birlikte Kıbrıslı Türk idarecilerin göçmen sayılarını yıllarca açıklamaması ve ayrıca bazı siyasetçilerin seçimler öncesinde KKTC vatandaşlığı dağıtma eğilimi, Türkiye’den gelen göçmenlerin Kıbrıslı Türklerin “siyasi iradesini” tehdit ettiği yönünde bir algıya sebep olmuştur. Bugün Kıbrıslı Türkler, Türkiye’den girişler için pasaport şartı ile birlikte daha kontrollü ve planlı bir göçmenlik politikası talep etmektedir.

Kıbrıslı Türk kültürünün erozyona uğradığı hissi, adaya gelen mevcut nüfus akışıyla doğrudan ilişkilidir. Kıbrıslı Türklerdeki sürekli kültürel erozyon hissini etkileyen önemli bir diğer faktör ise Kıbrıs gazetelerinde yansıtıldığı gibi görünürdeki suç artışı ve bu gazetelerin tüm suçları Türkiye’den gelen göçmenlere atfetme eğilimidir. Mülakat yapılan kişiler ayrıca cami ve külliye gibi Müslüman kimliğinin sembollerinde de artış olduğunu ve bunları bir çeşit “İslamlaşma” olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Buna ilaveten, mülakata katılan kişiler, kumarhane ve fuhuş yapılan gece kulüpleri gibi Türkiye’de yasal olmayan ancak Kıbrıs’ta bulunan çeşitli aktiviteleri göstererek, Kuzey Kıbrıs’a Türkiye’nin “arka çöplüğü” olarak atıfta bulunmuştur. Bu yüzden

Kıbrıslı Türkler, bu “kültürel erozyona” karşı son zamanlarda bu durumun sorumlusu olarak gördükleri “anavatan” karşısında Kıbrıslı Türk kültürünü kucaklayarak tepki göstermektedirler.

şu sonucu çıkarmak mümkündür: Kıbrıslı Türklerin kültürlerinin birçok açıdan erozyona uğradığı inancı, küreselleşme sonucu dünyada meydana gelen bazı benzeri durumları andırmaktadır. Ancak aynı zamanda tanınmayan bir devletin vatandaşı olmaları ve dolayısıyla daha büyük bir koruyucu devlete bağımlı olmalarından dolayı Kıbrıslı Türkler, bu “kültürel erozyona” karşı son zamanlarda bu durumun sorumlusu olarak gördükleri “anavatan” karşısında Kıbrıslı Türk kültürünü kucaklayarak tepki göstermektedirler.

(2) Özelleştirme ve kemer sıkma önlemleri: Türkiye'nin adaya gönderdiği yardım paketinde iki yıldır kemer sıkma önlemleri uygulanmaktadır. Bu kemer sıkma önlemleri, üç yüzden fazla kişiyi ya da bir başka deyişle adadaki toplam yetişkin işgücünün yaklaşık %0.05'ini işsiz bırakan Kıbrıs Türk Havayolları'nın iflasının hemen ardından gelmiştir. Kemer sıkma önlemleri, daha çok kamu sektörünün özelleştirilmesi ve kamu hizmetlerinin küçültülmesini içermiştir. Mülakata katılan kişiler, kendi kuruluşları içerisinde yolsuzluk ve kamu hizmetindeki siyasi atamalar gibi ciddi problemleri belirtmişlerdir. Ancak, kemer sıkma önlemleri ve kamu sektörünün özelleştirilmesi taleplerinin Kıbrıslı Türklere danışılmadan uygulanmasından yakınmışlardır.

Bu bağlamda mülakat yapılan tüm kişilerce paylaşılan bir gözlem, Türkiye'deki mevcut

hükümetin Kıbrıslı Türklerin siyasi iradesine yeterince saygı göstermemiş olması ve tanınmayan bir devlete tutunan bu küçük toplumun özel koşullarını dikkate almayı reddetmesidir. Bilhassa 1974 sonrası dönemde Kıbrıslı Türkler, devlet teşebbüslerinde istihdama dayanan karma bir ekonomi kurmuştur. Ancak bu teşebbüslerin özelleştirilmesiyle, işgücüne yönelik talebin, Türkiye'den daha fazla ucuz işgücü alımıyla neticeleneceğine inanılmaktadır. Bununla birlikte, adadaki Türkiye kaynaklı yatırımın eş zamanlı artışı, bazı iş çevreleri için de kaygı vericidir. Şöyle ki Kıbrıs Türk ekonomisine yıllardan beri uygulanan izolasyonlardan dolayı Kıbrıslı Türk yatırımcılar, bugüne kadar, Türkiyeli büyük işletmelerle rekabet etmelerine yardımcı olacak yeterli sermaye birikimine sahip olamamıştır.

(3) Paternalizm

Mülakata katılan hemen hemen herkes, Türkiye'deki hükümet ile olan ilişkilerin son zamanlardaki yürütülme şekli hakkında hayal kırıklıklarını ifade etmişlerdir. Mülakata katılanlar, Türkiye basını ve Türkiye hükümeti yetkililerinin son birkaç yıldır Kıbrıslı Türkleri şımarık ve nankör çocuklar olarak betimlemelerinden dolayı duydukları hayal kırıklığını ifade etmişlerdir. Bu tavırları, Türkiye'nin yarı-izole ve tanınmayan bir devletteki yaşama koşullarını anlayamamasına yormaktadırlar. Bu tip davranışları, bağımsızlıklarına yeterince saygı göstermeyen ya da günlük ifadelerinde belirttikleri şekilde

Mülakata katılanlar, Türkiye basını ve Türkiye hükümeti yetkililerinin son birkaç yıldır Kıbrıslı Türkleri şımarık ve nankör çocuklar olarak betimlemelerinden dolayı duydukları hayal kırıklığını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların neredeyse hiçbiri, mevcut müzakerelerin akıbeti dahil olmak üzere gelecek hakkında umutlu olmamıştır. Kendilerine Kıbrıs'ı on yıl içinde nerede gördükleri sorulduğunda çoğu kendi umutlarını gerçekçi bulmadıklarını belirtmiştir.

“adam yerine koymayan”, dediğim dedik ve küçümseyici bir tavır olarak değerlendirilmektedirler.

Mülakat yapılanlardan birkaçı, Kıbrıslı Türklere karşı olan bu dediğim dedik tavrın 1980'lere dayandığını belirtirken bazıları AKP'nin iş zihniyetinin bu ilişkiye son yıllarda yeni bir boyut kazandırdığını gözlemlemiştir. Bir iş adamı, “AKP için üretim çok önemli. . . . Mesela baraj konusunda olsun, su getirme konusunda olsun paraya hiç acımadılar. Yine aynı şekilde okul yaptırmak için veya alt yapı için harcadıkları paraya hiç acımıyorlar. Fakat gereksiz bir memur zammı yapıldığı zaman o parayı kovalıyorlar.” şeklinde konuşmuştur. Bu iş zihniyeti, Kuzey Kıbrıs'ta bazı iş çevrelerince takdir edilse de mülakata katılan çok sayıda kişi tarafından, tanınmayan bir devletteki küçük bir topluluğun korkuları ve endişelerini dikkate almayan “vahşi kapitalizmin” acımasız etkileri olarak algılanmıştır.

Katılımcıların neredeyse hiçbiri, mevcut müzakerelerin akıbeti dahil olmak üzere gelecek hakkında umutlu olmamıştır. Kendilerine Kıbrıs'ı on yıl içinde nerede gördükleri sorulduğunda çoğu kendi umutlarını gerçekçi bulmadıklarını belirtmiştir. Mülakata katılan çok sayıda kişi toplumda yaygın olan bu umutsuzluğu en başta iki şeye atfetmiştir: Raporda daha önce belirtilen belirsizlik hali ve Kıbrıslı Rumlarla tekrar ortak bir çatı altında birleşememe ya da tanınamama durumu. Çoğu bu umutsuzluğu Türkiye bağımlılığı yaratan

bozuk siyasi sisteme ve Kıbrıslı Türklerin sorunlarına yaratıcı çözümler geliştiremeyen, mücadele etme isteği olmayan mevcut siyasi aktörlere bağlamıştır.

Neredeyse tüm katılımcıların Türkiye ile olan ilişkileri geliştirme konusundaki temel ortak beklentisi, Kıbrıslı Türklerin bağımsızlığına ve iradesine saygı gösterilmesi ve onların hem siyasi hem de ekonomik açıdan kendi ayakları üzerinde durmasına destek verilmesidir.

Neredeyse tüm katılımcıların Türkiye ile olan ilişkileri geliştirme konusundaki temel ortak beklentisi, Kıbrıslı Türklerin bağımsızlığına ve iradesine saygı gösterilmesi ve onların hem siyasi hem de ekonomik açıdan kendi ayakları üzerinde durmasına destek verilmesidir.

2. KIBRISLI RUMLARIN TÜRKİYE ALGISI: GENEL BİR BAKIŞ

Kıbrıslı Rumların, Türkiye'deki mevcut hükümet ve Kıbrıs politikalarına ilişkin algıları, birtakım tarihsel korkular ile şekillenmiştir. Bu korkuların yanı sıra insanların Türkiye algılarını şekillendirmede en büyük rolü şu iki alan oynamaktadır: Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik sürdürdüğü düşünülen agresif ve tek kazanımlı (zero sum) kamu diplomasisi ve müzakere stratejisi. Mülakata katılanlar ayrıca Türkiye'nin yaşadığı ekonomik kalkınmanın, Kıbrıs Meselesi'nin çözümünü etkileyebileceğini düşünmüşlerdir. Bu durum görüşülen bazı kişilere göre Kıbrıslı Rumlar için olumsuz bir gelişme olmasına rağmen, bilhassa iş dünyasından temsilciler Türkiye'nin yaşamakta olduğu ekonomik büyümenin Kıbrıslı Rumlar ve Türkiye arasındaki boşluğu

Bilhassa iş dünyasından temsilciler Türkiye'nin yaşamakta olduğu ekonomik büyümenin Kıbrıslı Rumlar ve Türkiye arasındaki boşluğu kapatma potansiyeline sahip olduğunu savunmuşlardır.

kapatma potansiyeline sahip olduğunu savunmuşlardır. Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon alanındaki gelişmeler de Kıbrıs Meselesi'nin akıbeti üzerinde etkili bir faktör olarak aktarılmıştır.

Bulunacak doğalgazın Türkiye ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ni anlaşmazlığı çözmek için baskı altında bırakacağını düşünenlerin aksine mülakata katılan bazı kişiler Türkiye'nin "B Planının" Kıbrıs'ta halihazırda uygulandığını düşünmektedir. Ayrıca birçok katılımcı, Kıbrıslı Rum politikacıların siyasi liderlik ve vizyon eksikliği üzerinde yorum yapmış ve "resmin tamamını göremeyecek kadar [kendi] küçük kazançları ile meşgul olduklarını" söylemişlerdir. Bunun dışında birçokları Kıbrıs'ın, Türkiye hükümetinin öncelikleri arasında alt sıralarda yer aldığına ve Kıbrıs'ın çok sayıda tartışılan meseleden sadece biri olduğuna inanmaktadır. Türkiye hükümetinin Kıbrıslı Rumların korkularını anlayıp anlamadığına yönelik fikirler mülakata katılanlar arasında değişkenlik göstermiştir; ancak genel olarak Türkiye hükümetinin Kıbrıslı Rumların korkularını anlayıp anlamadığına bakmasızın kendi amaçlarına elverişli olan bir strateji izleyeceğine dair bir uzlaşma mevcuttur. Bir araştırmacının ortaya koyduğu gibi, "Türkiye hükümeti her iki toplumun ne istediğini bilmesine rağmen, kendi çıkarı olan şeyi yapmaktadır." Mülakata katılanlardan bazıları ise bu durumu şöyle ifade etmiştir: "Türkiye iki tarafı da anlamıyor

ve anlama gereği de hissetmiyor; biz onların gözünde çok önemsiziz. Muhtemelen adanın hala üçte ikisine sahip olduğumuz için şükretmemiz gerektiğini düşünüyorlar." Diğerlerine göre de Türkiye'de hükümet için Kıbrıslı Rumların endişelerini dikkate almaya yönelik yeterli teşvik bulunmuyor: "Çıkarları için fayda sağlamayacaksa Kıbrıs Meselesi'ne ilişkin unsurları ya da bu meseleyi nasıl algıladığımızı anlama konusuyla ne kadar ilgileneceklerini bilmiyorum. Örneğin; insan hakları durumu. Oturup bizim açımızdan insan haklarını düşünmeleri muhtemel değil; böyle yapmaları için hiçbir teşvik yok."

"Türkiye iki tarafı da anlamıyor ve anlama gereği de hissetmiyor; biz onların gözünde çok önemsiziz."

Katılımcılara Türkiye'yi ve AKP'nin Türkiye politikasını şekillendirmesindeki rolünü genel olarak nasıl algıladıkları sorulduğunda, cevaplarını dört temel konu başlığı altında toplamışlardır: Ülkenin insan hakları sicili; yaşadığı ekonomik kalkınma; Doğu Akdeniz'deki son doğalgaz araştırmalarındaki rolü ve Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Akdeniz çevresindeki rolü.

Kuzeye geçen katılımcılar, artan bir "yabancılaşma" hissine kapılmış ve bu konuda yorum yapmıştır. "Küçük bir İstanbul"a dönmeye başlayan Kıbrıs'ın kuzey kesiminden daha da uzaklaştıklarını hissetmişlerdir. Ayrıca daha fazla sayıda büyük caminin bulunduğunu belirtmişlerdir (bazıları aynı şekilde Güney Kıbrıs'taki çok sayıda ve büyük kiliselerden de bahsetmiştir). Dikkat çeken başka bir husus şu olmuştur: Kıbrıslı Rumlar, bu süreçlerin hiçbirinde Kıbrıslı Türkleri özellikle güçlü bir aktör olarak görmemiştir. Bir katılımcı şöyle

“Türkiye, anahtarın büyük bir kısmını elinde tutuyor. Aynı şekilde Kıbrıslı Rumlar da. Ancak Kıbrıslı Türkler için durum böyle değil.”

bir yorum yapmıştır: “Türkiye, anahtarın büyük bir kısmını elinde tutuyor. Aynı şekilde Kıbrıslı Rumlar da. Ancak Kıbrıslı Türkler için durum böyle değil.” Mülakata katılanlardan bazıları, Kıbrıslı Türklerin, Türkiye tarafından Kuzey Kıbrıs’ı kontrol altında tutmak için bir mazeret olarak kullanıldığını ifade etmiştir.

Katılımcılar, Türkiye’nin Kıbrıslı Rum toplumu üzerindeki rolü ve etkisi ile ilgili çok sayıda önemli mesele ve sorunun altını çizmiştir. Bilhassa önemli olan husus, Türkiye’nin önemli bir aktör olarak Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki artan rolüdür. Bu durum Yunanistan’ın geçirdiği ekonomik ve siyasi çöküş karşısında önem arz etmiştir. Birçokları bu çöküşün Yunanistan/Türkiye/ Kıbrıslı Rum/Kıbrıslı Türk hattındaki güç dengesini Türkiye lehine değiştirdiğini savunmuştur. Paralel olarak, tüm katılımcılar için en acil mesele, Kıbrıslı Rum ekonomisinin mevcut durumu, artan işsizlik ve derinleşen sağ-sol gerilimidir. Bu gelişmeler ışığında, mülakata katılanlardan bazıları, Kıbrıslı Rumların Türkiye ile olan ilişkisini “sabit ancak mutsuz” olarak nitelemiş ve bizleri ilginç bir sonuca yönlendirmiştir: 2012’nin ortasında şu anda çoğu kişi için belki de Türkiye ve Türkiye tehdidi daha fazla aciliyet arz eden meselelerin gerisinde kalmıştır.

2012’nin ortasında şu anda çoğu kişi için belki de Türkiye ve Türkiye tehdidi daha fazla aciliyet arz eden meselelerin gerisinde kalmıştır.

Kıbrıs’ta gelecek, büyük bir umut ya da iyimserlik ile görülmemiştir. Geçen zaman ve meselenin çözümündeki caydırıcı rolü, çoğu kişi tarafından ileri sürülen bir nokta olmuştur. Kıbrıs’ın on yıl içerisinde nerede olacağı sorusuna verilen baskın cevap bir gazeteci tarafından şu şekilde özetlenmiştir: “10 yıllık süre içerisinde ya uzlaşıp ayrılacağız ya da barışı sağlayacak olasılıkların göz ardı edileceği gerçek bir sürüncemeye daha yakın olacağız.” Çok sayıda kişi, iki toplum arasındaki siyasi durumda meydana gelebilecek her türlü değişikliğin siyasi tasarımdan ziyade planlama olmaksızın gerçekleşeceğine inandıklarını ifade etmiştir. Mülakat yapılan bir katılımcı benzer şeyler ifade etmiştir: “On yıl içerisinde Kıbrıs’ı aynı yerde görüyorum. İktidarda başka isimler olacak belki ancak aynı yerde duruyor olacak. Daha fazla kontrol noktası açılacak. Ticaretle ilgili daha fazla anlaşma olacaktır.” Aynı kişi, zamanın geçtiğini belirterek devam etmiştir. “Referandumdan bu yana sekiz yıl geçti ve hiçbir şey değişmedi. Önümüzdeki on yılda da hiçbir şeyin değişeceğini sanmıyorum. Oldukça kötümserim.”

Kıbrıslı Rum toplumundan mülakata katılanların temel endişeleri, ana hatlarıyla aşağıdaki birbiriyle ilişkili kategorilere ayrılmaktadır:

(1) Ekonomik krizler, kimlikte değişimler:

Kıbrıslı Rumların Türkiye algıları aşağıdaki beş alandan etkilenmektedir: Kıbrıs Cumhuriyeti’nde artan ekonomik istikrarsızlık, Yunanistan’daki ekonomik krizin sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri, üçüncü ülkelerden artan göç algısı ve geleneksel “Kıbrıs” kültürünün kaybolduğuna dair ortaya çıkan his ve AB ekonomisinin içinde bulunduğu belirsizlik. Kıbrıslı Rum toplumunun bir içine kapanma ve derin bir güvensizlik dönemine giriyor olduğu görülmektedir. Belki de ilginç bir şekilde mevcut durumun sonuçlarından biri,

“10 yıllık süre içerisinde ya uzlaşıp ayrılacağız ya da barışı sağlayacak olasılıkların göz ardı edileceği gerçek bir sürüncemeye daha yakın olacağız.”

Türkiye ile olan ilişkilerin çoğunlukla görece bir istikrar arz etmesidir. Ancak aynı zamanda mülakata katılan diğer kişiler, Ekim 2012’de beklenen doğalgaz araştırmaları lisansının ikinci aşaması için açılacak ihalelerde ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin İsrail’le yakın zamandaki ittifakı sonucunda Türkiye’nin agresif tavırlarını tekrarlayabileceği hususundaki endişelerini dile getirmiştir.

(2) Türkiye ekonomisindeki büyüme, doğalgaz krizi ve Yunanistan’ın çöküşü:

Kıbrıs Cumhuriyeti, İsrail ve Türkiye arasındaki gergin ilişkiler üçgeni, yaygın bir ilgi konusu olmuştur. Bu ilişkilerde Türkiye’nin Ortadoğu’da ön plana çıkan rolü ve Doğu Akdeniz’deki doğalgaz araştırmaları öne çıkmıştır. Türkiye-İsrail gerilimi çoğunlukla ortaya çıkan doğalgaz kaynaklarına atfedilmiştir. Mülakata katılan birden fazla kişi, tüm bu gerginliğe rağmen Türkiye hükümetinin atacağı bir ya da iki adımla olumlu değişikliklerin gerçekleşebileceğinin altını çizmiştir. Ancak aynı zamanda böyle bir iyi niyetin gösterilmesine yönelik istekliliğe dair şüphe de çoğunlukla ifade edilmektedir.

Türkiye’nin yükselen ekonomik yıldızı, Yunanistan’ın ekonomik ve bölgesel çöküşü ile yakından ilişkilidir. Mülakata katılanlar bu durumun Kıbrıs’taki ve Kıbrıs’la ilgili güç dengelerine ilişkin yarattığı sonuçlarla ilgili bağlantılara parmak basmıştır. Katılımcılar, Türkiye’nin yaşadığı ekonomik büyümeyi Kıbrıslı Türklerin Kıbrıslı Rum toplumuna bağımlılığının azalması ile de ilişkilendirmişlerdir.

(3) Başarısız müzakereler:

Kıbrıs Meselesi’nin çözümü ile ilgili müzakerelere ilişkin olarak mülakat yapılan kişiler arasındaki genel duygu, umursamazlık, ilgisizlik ve kötümserliktir. Müzakerelerin başarısızlığına katkıda bulunan çeşitli faktörler belirtilmiştir. Bu faktörler, barış için acil bir ihtiyaç yaratmayan ve toplumların ‘işine gelen’ bir anlaşmazlık (comfortable conflict) ortamında Kıbrıs’ta görece bir istikrarın sağlanması, Kıbrıslı Rum toplumunda artmakta olan milliyetçilik, Türkiyeli ve Kıbrıslı Türk müzakerecilerin uzlaşmazlığı, kötü liderlik ve uzlaşmaya yönelik teşvikin olmamasıdır.

AKP ile ilgili hayal kırıklığıyla bağlantılı olarak Annan Planı’nın destekçileri ve Kıbrıslı Rum yönetiminin müzakere stratejisini eleştirenler bile müzakerelerin başarısızlığından Türkiye’yi sorumlu tutmaktadırlar. Keza mülakata katılanlardan biri bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Hiçbir önemli ilerlemenin meydana gelmemesi küçük düşürücü bir durum. Önceleri uzlaşmayı istemedikleri için Kıbrıslı Rumlara suçu atardım. Ancak artık bence Türkiye’nin güven artırıcı bazı adımlar atma zamanı geldi.”

Mülakata katılan Kıbrıslı Rumlardan bazıları, Kıbrıs’ın “tamamen bağımsız” olması konusunda Türkiye’nin isteksizliği ile ilgili Kıbrıslı Türkler tarafından da ifade edilen fikirleri yansıtarak bu durumu ülkenin geleceği hakkındaki duyguları ile ilişkilendirmiştir. “Bence Türkiye’nin politikası, psikolojik, jeopolitik ve ekonomik sebeplerden ötürü Kıbrıs’ta her zaman bir parmaklarının olması gerektiğidir. Gerçekte politikalarının ne olduğunu ve bunları nasıl ele aldıklarını bilmiyorum. Ancak şunu biliyorum ki uzun vadeli vizyonları, Kıbrıs’ın bağımsız bir ülke olmasına izin vermemektir. Ve bu durum, Kıbrıslı bir Rum olarak bana Kıbrıs’ın geleceği hususunda çok da emin olamayacağımı hissettiriyor.”

“Türkiye’nin attığı adımlarla bir adayı öldürdüğünün farkında olduğunu düşünmüyorum.”

Katılımcılardan biri ayrıca Türkiye’nin, adanın karanlık geleceğindeki sorumluluğunu vurgulamış ve Türkiye sivil toplumuna Kıbrıs Meselesi’yle ilgili Türkiye hükümetinin mevcut konumunu gözden geçirmeyi talep etmesini salık vermiştir: “Türkiye’nin attığı adımlarla bir adayı öldürdüğünün farkında olduğunu düşünmüyorum.”

(4) Güven ve iletişimi artırma

Mülakata katılan çoğu kişi barış konusundaki en önemli engeli, Kıbrıslı Rumların Türkiye hükümetinin sözünü tutacağına dair duydukları güvensizlik olarak belirtmiştir. Bu güven eksikliği, çoğu mülakatta yaygın bir hal almış ve birçok alanda kendini göstermiştir.

Mülakata katılan birçok kişi, Türkiye’nin diğer komşularıyla olan gergin ilişkilerini, Türkiye’nin dış ilişkilerinde güvenin çok rastlanan bir özellik olmadığına kanıt olarak göstermiştir. Bir araştırmacıya göre “Türkiye’nin etrafında olan ülkelerden hangisiyle iyi ilişkilerinin olduğunu düşündüğünüzde, hiçbirisi olduğunu görüyorsunuz. Her yerde gerginlik mevcut.”

Mülakatımıza katılanlar tarafından, Türkiye hükümetinin Kıbrıslı Rumlarla köprü kurabilmesi için çok sayıda farklı tavsiyeler verilmiştir ki bunlar aşağıda vurgulanmaktadır. Özellikle Türkiye ordusunun bir kısmının ya da tamamının Kıbrıs’tan çekilmesi gibi birçok konuda mülakata katılanlar arasında uzlaşma

“Tipik bir Kıbrıslı Rum için Türkiye, istilacıdır. Son 35 yıldır baskıcı olan taraftır. Başka bir imajı yoktur ancak başka bir imaja sahip olduğu alanlar da mevcuttur. Ancak onlar [Türkiye] bu özellikleri ortaya koymuyorlar.”

olmuştur. Buna rağmen, daha az beklendiği şekilde, çoğu ayrıca Türkiye hükümeti ve Kıbrıslı Rumlar arasında doğrudan iletişim kanallarının açılmasını tavsiye etmiştir.

Mülakata katılan bir kişi, AB Bakanı Egemen Bağış’ın doğrudan Kıbrıslı Rum televizyonu izleyicilerine konuşmasını önermiştir: “Bağış’ı televizyona çıkartın. Televizyonda her hafta konuşsun. Tipik bir Kıbrıslı Rum için Türkiye, istilacıdır. Son 35 yıldır baskıcı olan taraftır. Başka bir imajı yoktur ancak başka bir imaja sahip olduğu alanlar da mevcuttur. Ancak onlar [Türkiye] bu özellikleri ortaya koymuyorlar.” Mülakata katılan bir diğer kişi de, “[müzakere] masasında meydana gelen tartışmaların dışarıya açıklanması ve anlaşılması için Türkiye hükümetinin çaba göstermesini” önermiştir.

Önerilen güven artırımı adımları; Türkiye’nin Kıbrıs’taki askeri birliklerinin sayısının azaltılması, iyi niyet gösterisi olarak AB ve BM kontrolü altında Maraş gibi toprakların geri verilmesi, Kıbrıs’ın kuzey tarafında ev sahibi olan Kıbrıslı Rumlara kiralarının ödenmesi, kültürel miras alanlarının korunması gibi konuları içermiştir.

3. POLİTİKA ÖNERİLERİ

Tahmin edilebileceği gibi, her iki toplumun reform adına tavsiyeleri ve kaygıları farklı noktalara odaklanmıştır. Mülakata katılan Kıbrıslı Türkler’in kaygıları temel olarak, Kıbrıslı Türklerin bağımsızlığına saygı gösteren, Kuzey Kıbrıs’ta politik, anayasal, idari ve ekonomik reforma öncülük ve yardım edip, izin veren bir Türkiye’ye öneriler üzerinde toplanmıştır.

Mülakata katılan Kıbrıslı Rumlar genel olarak, güven artırımı, ekonomik kalkınma, Kıbrıslı Rumlarla doğrudan iletişim bağlantıları

oluşturmanın önemi ve güven artırımına yönelik adımların uygulanmasını vurgulamıştır. Mülakata katılan çok sayıda Kıbrıslı Rum, çoğunluğu teşkil etmesi ve daha büyük bir güç olmasını öne sürerek Türkiye'nin örnek olması ve iyi niyet göstererek iyi niyeti desteklemesi için sorumluluk alması gerektiğine inanmıştır. İlginçtir ki, buna rağmen iki toplumdaki Türkiye'ye yönelik ortak istekler de yer almıştır. Bu yüzden bu bölüm üç kısma ayrılmıştır; Kıbrıslı Türk katılımcılardan öneriler, Kıbrıslı Rum katılımcılardan öneriler ve örtüşen alanlar.

Lütfen bundan sonraki bölümde mülakata katılanlar tarafından ayrı ayrı yapılan öneriler dizisine yer verileceğini dikkate alınız. Tavsiyelerin hepsi eşit şekilde desteklenmemektedir.

A. Kıbrıslı Türk katılımcılardan öneriler

Mülakata katılan Kıbrıslı Türklerden gelen öneriler, Türkiye ile ilişkilerini geliştirmek adına genel olarak aşağıda listelenen sorunları ele almıştır. Mülakata katılanlar oybirliği ile Türkiye'nin Kıbrıslı Türklerin siyasi iradesine saygı göstermesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ancak bunun içeriği konusunda hemfikir değildiler. Bazıları için bu, Kuzey Kıbrıs'a ayrı bir devlet olarak saygı göstermek demekken bazıları içinse müzakereler, dış politika ve ekonomik yardım üzerine olan kararlarda daha fazla katılım ve danışma anlamına gelmiştir. Mülakata katılanların neredeyse hepsi, ilişkinin iyi belirlenmiş çizgilerle düzenlenmesini dilerken; diğerleri bir saygı gösterisi olarak "anavatan-yavruvatan" söyleminin ortadan kalkmasını, yerine "anne-çocuk" ilişkisinden ziyade daha "kardeşçe" bir ilişkinin yerleşmesini önermişlerdir. Mülakata katılanlar, bu ilişkinin yeniden nasıl müzakere edileceğine dair belli önerilerde bulunmuştur:

Siyasi reform ve politika reformu

- Kıbrıs Türk toplumundan seçilmiş temsilcilerin bağımsızlığını tanımak;
- Kıbrıs Türk toplumunun bağımsızlığını pekiştirecek şekilde Türkiye, Kıbrıslı Türk diplomatlar ve hükümet temsilcileri arasında daha resmi protokoller kurmak;
- Kıbrıs'taki Türkiye temsilcileri ve Kıbrıs Türk toplumundaki çok sayıda aktör arasında doğrudan iletişim sağlamak ve daha geniş bir yelpazede farklı fikirleri dinlemek;
- Kıbrıslı Türklerle sosyal olarak yakın ilişkiler kurma odaklı bir diplomasi gütmek ve Türkiye Büyükelçiliği'nde Kıbrıslı Türk toplumu sosyolojik açıdan anlayabilecek ve halkla ilişkide bulunabilecek sosyal bilimler eğitilmiş bir ekip buldurmak;
- Türkiye Büyükelçiliği'ne adadaki diğer elçilikler gibi sosyal aktiviteler ve kamuya açık kültürel olayları düzenleyen çizgileri daha iyi belirlenmiş bir elçilik rolü yaratmak;
- İlgili alanlarda çalışan Kıbrıslı Türklerle politika fikirlerini tartışmak ve bunları Kıbrıslı Türklerle danışarak uygulamak;
- Politikaları Kıbrıs Türk halkına daha dikkatli ve net bir şekilde açıklamak için kapsamlı bir medya stratejisi geliştirmek;
- İki taraf arasındaki ilişkiyi istikrarlı hale getirmek ve ileri götürmek adına Türkiye'nin Kıbrıs'taki tarihi rolüne ilişkin öz-eleştiri ve öz-yansımaya yer vermek;
- Kıbrıs'ta federal çözümü desteklemek;

Anayasal ve yasal reform

- Özellikle adadaki polis kuvvetlerini Türkiye ordusuna bağlayan 10. maddenin çıkarılmasını içeren anayasal reform için bir strateji oluşturulmasını desteklemek;
- Ayrıca reform, siyasi partiler ile ilgili kanunların revize edilmesini ve Kıbrıslı Türk kanunlarının uluslararası insan hakları

standartlarına uygun hale getirilmesini de içermelidir.

- Mülakata katılan çok sayıda kişi, Kıbrıslı Türk halkının çoktan onaylamış olduğu, mülakata katılanların öngördüğü çoğu değişikliği güvence altına alan, Annan Planı'nı tek taraflı olarak uygulanmasını önermiştir.
- Mülakata katılan bazı kişiler, örneğin KKTC'nin Marunî ve Kıbrıslı Rum sakinlerine mecliste temsil imkanı sağlayarak siyasi yapıyı daha kapsayıcı hale getirmeyi önermiştir.
- Türkiye ve Kuzey Kıbrıs arasındaki ilişkinin daha resmi yasal bir tanımını yaratmak. Bu tanım aşağıdakileri içerebilir:
 - Bir himaye ilişkisinde bulunabilecek türde bir güvenlik anlaşması;
 - Kıbrıslı Türk mallarının Türkiye ile serbest ticaretine izin veren ticari bir anlaşma;
 - Adil yatırım ve ticaret düzenlemeleri;
 - Artırılmış göç kontrolü.
- Mülakata katılan çok sayıda kişi, Türk askerlerinin sayısının azaltılmasından ve askeri kontrol altında bulunan belirli yerlerin sivilin kontrolüne bırakılmasına taraf olmuştur.

İdari reform

- Kendine yeten bir yönetim geliştirilmesine katkıda bulunmak için stratejiler oluşturulmasına yardım etmek;
- Kıbrıslı Türklere kendi reform süreçlerinde rehberlik etmek ve onları teşvik etmek için Türkiye'nin kendi siyasi olgunluğu, ekonomik açıdan yaşadığı büyüme ve ayrıca yakın geçmişte yaşadığı bürokrasi reformlarından faydalanması;
- Dayatma kültürünü engellemek için Türkiye ve Kıbrıslı Türk kurumları arasında daha net bir danışma hattı oluşturmak;
- Orta ve uzun vadede daha net bir nüfus planlaması.

Ekonomik Reform

- Türkiye'nin Kıbrıs'taki resmi otoriteleri destek paketi ile ilgili harcamaları planladığında ilgili alanlarda çalışan Kıbrıslı Türklere danışmak ve onları sürece dahil etmek;
- Kıbrıslı Türk şirketlerinin Türkiye'nin ithalat standartlarını karşılamasına yardımcı olmak;
- Kuzey Kıbrıs ve Türkiye arasında ticaret anlaşmaları yapmak;
- Yapılan yardımın bağımsız bir devlete sağlandığını belirginleştirmek için Türkiye'nin yardım komisyonunu TİKA'ya devretmek;
- Kıbrıslı Türk sivil toplumundan ve mesleki organizasyonlardan temsilciler dahil etmek ve ekonomik yardıma dair kararlarda onlara yer vermek.

Göç Reformu

- Etnik açıdan Kıbrıslı olmayan vatandaşların ve kalıcı oturma izni olanların sosyal planlama, eğitim ve diğer projeler aracılığıyla topluma entegrasyonu;
- Kuzey Kıbrıs'a gelen göçmenleri daha dikkatli bir şekilde gözden geçirip göçü kontrol etmek ve Türkiye'nin vatandaşlarının faaliyetleri ile daha geniş bir sorumluluk alması;
- Göçün kontrol edilmesi, adaya girişte pasaport şartının yeniden tesisini içerebilir.

Yerleşim ve toprakla ilgili reform

- Belirli sayıda Kıbrıslı Rum'un kuzeye yerleşmesine izin vermek;
- Ercan Havaalanı veya Mağusa limanının açılması karşılığında Maraş'ı Türkiye kontrolünde açmak ve sahiplerinin geri dönmelerine ve yerleşmesine izin vermek;

B. Kıbrıslı Rum Katılımcılardan öneriler

Durumu mevcut çıkmazdan kurtarmak adına sunulan öneriler, mikro seviyede çok detaylı önerilerden daha geniş çaptaki kavramsal mevzulara kadar değişkenlik göstermiştir. Bunlar

çoğunlukla altı önemli tema etrafında toplanmıştır: Türkiye'nin sergileyeceği iyi niyet çerçevesinde Kıbrıslı Rumlarda güven artışı, iki yönlü diyalogu kolaylaştırmak adına Kıbrıslı Rumlarla doğrudan iletişim bağlantılarının yaratılması, kültürel mirasın muhafaza edilmesi, adadaki askeri varlığın azaltılması ve bazı toprakların geri verilmesi.

Güven artırımı

- Kıbrıslı Rumların Türklere karşı tarihten kaynaklanan korkuları olduğunun farkına varmak ve güven artırmak için uzun vadeli bir strateji oluşturmak;
- Müzakere sürecinde esneklik göstermek;
- Güç gösterme tekniklerinden ziyade ortak çıkarlar oluşturmaya yoğunlaşmak;
- Federal çözüme yönelik iyi niyet göstermek adına Kıbrıs'ta iki devletin varlığına ilişkin söylemin azaltılması;
- Türkiye hükümetinin temsilcileri tarafından Kıbrıslı Rumlara karşı kamusal alanda kullanılan saldırgan ve onur kırıcı dil kullanımının yeniden değerlendirilmesi ve düzeltilmesi;
- Türkiyeli sivil toplum örgütleri, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türk sivil toplum örgütleri arasında işbirliğini teşvik etmek;
- Kıbrıslı Türklere ve Kıbrıslı Rumlar arasındaki işbirliğinin sonuçlarını Türkiye'de ve Yunanistan'da sunmak ve desteklemek;
- Kıbrıslı Rum öğrencilerin Türkiye'deki değişim programlarına katılmasını desteklemek;
- Komşu devletlerle dış ilişkileri geliştirmek ve insan hakları sorunlarını ele almak.

Ekonomik kalkınma

- Kıbrıslı Türklere ve Kıbrıslı Rumlar arasında ekonomik işbirliği ürünlerini Türkiye'de tanıtmak;
- Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum şirketleri arasında ekonomik işbirliğini destekleyen Türkiye'deki şirketleri ve kuruluşlarını desteklemek;

- Kıbrıslı Türk şirketlerini aracı olarak kullanarak Türkiye ve Kıbrıslı Rum şirketleri arasında ticareti teşvik etmek.

Doğrudan iletişim kanalları oluşturmak

- Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış'ı doğrudan Kıbrıslı Rum televizyonu izleyicilerine konuşmasını sağlamak,
- Kıbrıslı Rum toplumuna yönelik kamu diplomasisini geliştirmek için bir strateji yaratmak. Bu, şu yollarla sağlanabilir;
 - İkincil ve üçüncül diplomasi seviyesinde Kıbrıslı Rumlarla doğrudan iletişim kanalları kurmak;
 - Kıbrıs Rum halkıyla doğrudan iletişim bağlantısı kurmak;
 - Süreci şeffaflaştırmak için müzakere masasındaki görüşmeleri tüm kesimlere açıklamaya çalışmak, müzakere sessizliğini bozmak.

Güven artırıcı önlemler

- Güven artırıcı önlemleri tek taraflı olarak uygulamak;
- Kıbrıslı Rum kültürel miras alanlarını restore etmek;
- Kültürel mirasın restorasyonunda çalışan teknik komiteyi somut ve görünür bir şekilde desteklemek;
- Kıbrıs'taki Türkiyeli asker sayısını azaltmak için bir strateji yaratmak ve paylaşmak;
- Kıbrıslı Türk polis teşkilatını Türkiye ordusunun gözetiminden çıkarmak;
- Maraş'ı Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler kontrolü altında açmak, Mağusa limanını Avrupa Birliği kontrolü altında açmayı talep etmek;
- Ercan Havaalanı'nı AB uçuşlarına açma karşılığında Güzelyurt'u (Morphou) asil sahiplerine açmayı önermek;
- Toplumlararası kontrol noktalarında kimlik şartını kaldırmak;

TESEV

Bankalar Cad.
Minerva Han, No: 2 Kat: 3
34420 Karaköy İstanbul
T +90 212 292 89 03
F +90 212 292 90 46
www.tesev.org.tr

- Toplumlararası kontrol noktalarında denetleme şartını kaldırmak;
- Kuzey Kıbrıs'ta, Kıbrıslı Rum evlerinde ikamet eden Kıbrıslı olmayan sakinler için kira sistemi uygulamak;
- Bazı bölgelerdeki Kıbrıslı Rumların evlerinde ikamet edebilmeleri için geri dönmelerine izin vermek;

III. ÖRTÜŞEN TEMALAR

Diyalog. İki toplumun temsilcileri de Türkiye hükümeti temsilcileri ve kendi toplumları arasında doğrudan diyalogun artırılmasını Türkiye ile olan ilişkilerin iyileştirilmesi açısından önemli bir öneri olduğunu belirttiler.

Dil. Türkiye hükümeti temsilcilerinin adadaki toplumlar ve onların temsilcileriyle konuşma tarzı hem Kıbrıslı Türkleri hem de Kıbrıslı Rumları rencide etmektedir. Türkiye'nin kamu diplomasisini gözden geçirmesi bir iyi niyet göstergesi olarak okunabilir.

Limanlara erişime karşılık toprak verilmesi. İki toplumdan katılımcılar da uluslararası hava ve deniz limanlarının Kıbrıslı Türklerin erişimine açılmasına karşılık Kıbrıslı Rumlara toprak verilmesini formülünün farklı versiyonlarını dile getirmiştir.

Türkiye ordusunun adadaki rolünün gözden geçirilmesi. Türkiye ordusunun Kıbrıslı Türk polis teşkilatı üzerindeki gözetimi iki kesimden

katılımcılarca da ıslah edilmesi gereken bir alan olarak görülmüştür. Ayrıca adadaki Türkiye askerinin sayısının azaltılması fikri de belirtilmiştir; ancak bunun Kıbrıslı Türkler ve Rumlar için farklı anlamlar ifade ettiğinin altı çizilmelidir. Kıbrıslı Türkler için bu öneri daha ziyade bir demokratikleşme adımı olarak görülmüştür. Aynı zamanda halihazırda askeri kontrol altında olan yerlerin potansiyel olarak sivil yönetime devrini de içermektedir. Kıbrıslı Rumlar için ise bu öneri daha çok güven artırımıyla ilgilidir. Kıbrıslı Rumlar Türkiye ordusunun adadaki rolünün gözden geçirilmesini, Türkiye ordusundan duydukları korku ve Kıbrıslı Türklerin demokratikleşmesine yönelik bir iyi niyet gösterimi olarak görmüşlerdir.